

תורה ומידות טובות

פרשת וישב | עלון מספר 209 | כניסת שבת: 16:21 (לנוהגים 40 דק' 16:01) יציאת שבת: גאונים: 17:13 ר"ת: 17:44

אורחות חיים

היה זה במוצאי שבת זכור, בשעת ערב מוקדמת יחסית. השבת יצאה זה מכבר, גביע ההבדלה כבר הושב לארון, והגאון רבי אברהם גניחובסקי צ"ל שמח לארח בביתו את החברותא שלו במוצאי שבתות, עמו נהג ללמוד בקביעות מדי שבוע.

על השולחן כבר הונחה ערימת הספרים לקראת הלימוד המשותף, ואז שמע רבי אברהם את רעייתו הרבנית משוחחת עם אחת השכנות, השואלת אם אולי יש לה זוג נעליים לבנות, מס' 24... מה קרה? ובכן, היום שלמחרת הוא יום מסיבות הפורים בבתי הספר, ובכל בתי ישראל שוררת תכונה רבה - להתאים את התחפושות השונות. זה זקוק לכתר ואחר לציץ של כהן גדול, וגם בקרב הבנות - אז צריכה תחפושת של אסתר המלכה וזו משלימה את השרביט של הנסיכה.

ובמקרה זה - להשלמת התחפושת של בתה, היתה השכנה זקוקה לנעליים במידה 24, והדבר דחוף למדי - שכן המסיבה היא מחר בבוקר... הרב גניחובסקי, תוך כדי שהוא מביא את הספרים לשולחן, שמע את שיחת רעייתו הרבנית עם השכנה, וכאף עין נטל את שפופרת הטלפון, והתקשר לכמה שכנים שהכיר.

עד מהרה נמצא השכן שברשותו זוג הנעליים הדרוש, והרב גניחובסקי צהל כשישיר לרעייתו הרבנית: 'נא הודיעי לשכנה שלמשפחת ג. מהבנין הסמוך יש נעליים מתאימות, והם מוכנים להשאלין בחפץ לב' - אמר הגאון, ושקע אל סדר הלימוד עם החברותא כאילו לא קרה דבר... סיפור מופלא זה, שמוצא בספר 'ויאמר הנני', פותח לנו צוהר לענווה אמיתית - שאינה אלא גדלות בלתי נתפשת.

אותו גאון, שכל דקה מזמנו היתה יקרה וחשובה, וכבדרך אגב, בתוך כדי ההכנות ללימוד התורה מושג חיים - לא חש כל פחיתות כבוד בדאגה עמוקה לתחפושתה של בת השכנים... (מתוך העלון של הכרזת קובלסקי שליט"א)

חנוכה שמח!!!

זענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

כחו על כך, עד שכל העולם ניזון בשבילו, מפני שבאמת היה די לו. ואם היה רוצה רבי חנינא בן דוסא את כל הרכוש בעולם הזה, היו נותנין לו (עין שם כה).

רואים אנו, שאין הצדיקים הגדולים רוצים אלא רק מה שהזמין להם הקב"ה, ואין להם שום תאוה ורצון שיהיה להם יותר. לכן אין לבקש על תענוגים ומותרות של העוה"ז, רק להתחנן ולבקש מלפני ה' יתברך שלא יעכבו חטאיו, ועונותיו בל יבדילו, כדי שהקב"ה יוכל להשפיע כל מה שצריך האדם לאושרו ולהצלחת נפשו, אם מעט ואם הרבה, כי הוא היודע מחסורו אשר יחסר לו, והשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך.

והראיה, שהרי כולם חשבו על יוסף רעה, כמו שאמר להם יוסף, אתם חשבתם עלי רעה, ומה' מצעדי גבר כוננו, שיהיה לטובה גדולה שנעשה שני למלך, והיה להם לפליטה גדולה בשנת הרעב. ובזה אנו צריכים לראות, לדעת ולהכיר, כי מעשי ה' הם נסתרות ונעלמות מעיני בשר.

ולכן חשב יעקב אבינו, שאם יהיה לו גם חיי העוה"ז, יוכל לעבוד את ה' ביתר שאת, ועל כן השיב לו הקב"ה ואמר, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעתיד לבוא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז. אפילו שאין כונתם על תענוגי העוה"ז, וכל רצונם הוא רק להשיג על ידי זה את העוה"ב, מפני שחושבים שעל ידי כן ישיגו יותר מחלק העולם הבא, אבל לצדיקים לא נאה לבקש כן, כי איך שיהיה צריך להבין, שהכל הוא לטובה. ולכן קפץ עליו רוגזו של יוסף, ממנו למד והבין שלא למראה עיניו צריך האדם לשפוט, אלא הכל מאתו יתברך, וכל מה שעושה הקב"ה הוא לטובה. ועיקר היה בשביל שביקש לישב בשלוה, כי הצדיקים צריכים תמיד לישב בשלוה בשובה ונחת, אפילו אם לא יטעמו מכוס ההצלחה.

ומכאן יש לנו תוכחת מגולה, כיצד יש לאדם להתנהג בעוה"ז, אף אם יש לו הרבה טרדות והפסדים, לא ידאג, אלא ישים בה' בטחון, כי מי יעמוד בסוד ה'. אף שנראה לכאורה כי דבר זה רע לנו, אבל בודאי אלקים חשבה לטובה, ונסתרים מאתנו חשבונות שמים. וצריך לדעת, כי כל מה שעושה הקב"ה לטובה עושה, אף שאין אנו מבינים את הטובה בשלימות, אעפ"כ צריכים להבין שהיא טובה אמיתית לנו. והוא חלק גדול ממידת הבטחון, שהאדם יבטח בקב"ה בכל לבו, וכל מה שיבוא לו יבין שזה מאתו יתברך. דבר זה צריך עבודה גדולה ושלימה, ואשרי מי שזוכה לזה.

וביותר צריך האדם לעבוד על מדה זו בעתות קשות, שיבטח בו יתברך ולא יתעה מדרכי השי"ת, והבא ליטרה מסייעין בידו. וע"י שבוטח בו בלבב שלם, אינו דואג אלא שמח ומאושר, שיש לו להשען ולבטוח באלוקים חיים. וידוע כי מעלת השמחה רבה היא, עד שכל הקללות האמורות בתורה לא נאמרו אלא על אדם העובד ללא שמחה.

וכבר כתב בספר חרדים על רבינו האר"י ז"ל, שכל מה שזכה, לא זכה אלא משום שכל מצוה ומצוה היה שמח עליה כמוצא שלל רב. ה' יתברך יזכנו לעבוד בלבב שלם, באהבה ובשמחה כל הימים, אנו וזרעינו וזרע זרעינו עד סוף כל הדורות, אמן.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען ולא, אן. פירש רש"י, ביקש יעקב לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, קפץ עליו רוגזו של יוסף. שמעתי מסבירים, ע"פ מה שכתב רש"י, כיון שראה את כל האלופים אמר מי יכול לכבוש את כולם, מה כתיב למטה אלה תולדות יעקב יוסף, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם. הנה יעקב אבינו ישב לבטח ולא היה מפחד מעשו, כיון שבטח בכוחו של יוסף שהוא שטנו של עשו, ועל ידי שהיה בוטח על כוחו של יוסף, לא היה מפחד כלל. נמצא שלא היה בטחוננו על ה' לגמרי, על כן קפץ עליו רוגזו של יוסף, שכיון שהיה לו לפחד מאלופי עשו ולהתפלל אל ה' בחזקה, כדי שלא יוכלו הרשעים לבצע את זממם, שחשבו בנכליהם עליו.

עוד שמעתי שמקשים, מדוע כשיבקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא מספיק להם מה שיש להם לעוה"ב, עוד הם מבקשים גם בעוה"ז. וקשה, והרי מצינו הרבה צדיקים וגדולים שזכו לתורה וגדולה במקום אחד, א"כ מדוע לא יזכה לכך גם יעקב אבינו?

אלא ההסבר, שאם הקב"ה נותן לאדם שלוה וגדולה גם בעוה"ז זה בודאי טוב, אבל לבקש לישב בשלוה זה לא. וע"ז אמר לו הקב"ה אתה מבקש לישב בשלוה, אני מקפץ עליך רוגזו של יוסף, כיון שלצדיקים מוכן דבר גדול לעוה"ב, ואינם צריכים לבקש גם בעוה"ז.

עוד שמעתי יותר בהרחבה, שידוע שישנם צדיקים שרוצים ליהנות מהעוה"ז, כיון שאי אפשר לעבוד את ה' בדוחק ובצער, כגון אם יש דאגת פרנסה או דאגה על בריאות הגוף, שבדברים כאלו מבטלין את האדם מעבודת ה', שאי אפשר להתבודד במחשבותיו להיות כל מחשבתו רק בה', עם טרדות ודאגות הסובבות אותו. ולכן הצדיקים רוצים שהקב"ה ירבה להם שפע והצלה, אבל אין כונתם בשביל הנאת העולם הזה לצורך אכילה ושתייה, אלא רק כדי שעל ידי זה יוכלו לעבוד את ה' בהרחבת הלב.

וכמו שהבטיח הקב"ה (ויקרא כו, ז): "אם בחקתי תלכו ונתתי גשמכם בעתם". והסביר הרמב"ם בפירושו המשניות, שהכונה היא שהקב"ה יסיר את כל המניעות, למען יוכלו לקיים מה שכתוב בתורת ה', וילך ולרדוף אחר מצוותיו. אבל אין זה דרך צדיקים כמו נחום איש גז, ורבי חנינא בן דוסא, כי הם לא ידעו כלל מה הוא צער או דאגה, כי כל מה שבא ואירע להם בטחו שהוא מהקב"ה, וכל מה שעושה הקב"ה הוא לטובה. ואפילו שלפי ראות האדם הוא לרעתו, כי מי יודע מה יולד יום, ומי יכול לבוא בסוד ה'.

ועיין במפרשים שהסבירו את מאמר הגמרא במסכת תענית (נלז), כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. וההסבר, כי לרבי חנינא בן דוסא היה די לו בקב חרובין משבת לשבת, ולא עלה על דעתו שיהיה לו יותר, וכשהזמין לו ה' יתברך כן, היה שמח ונותן שבח והודיה לה' שהמציא לו קב חרובין, כאילו היה לו כל מעדני עולם. ועל ידי מידת ההסתפקות שלו, ומה שלא עלה שום הרהור על לבו להתרעם נגד מידותיו של ה' יתברך, גדל

דעת גדולי רבותינו

מֶרֶן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה

הגרא"מ שך זצ"ל העלה על נס את אחת ממעלותיו העצומות של מֶרֶן הרב מפוניבז', הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, שהקפיד עד מאד לא לשנות כמלוא נימה ממסורת רבותיו הגדולים מצוקי ארץ, וממה שהונהג בכלל ישראל ובעולם הישיבות מדור דור.

הרב שך פתח בקושיא המפורסמת: 'ויעץ כן אהבן - בהעלותך: ויעץ כן אהבן שלא צינה' להגיד שצוה של אהבן על צינה? מהו השבח הגדול ששיבחה התורה את אהרן שלא שינה, מהיכי תיתי שישינה?

והשיב, כי אם התורה אומרת שזה שבח, בהכרח צריך לומר כי היה לו נסיון גדול לשנות. מדוע? משום שמוטבע באדם רצון חזק שבווער בו לשנות, להתחדש, להתקדם. אך שבחו של אהרן הכהן היה שלא עירב את רצונו הטבעי, ולא שינה מעצמו ומדעתו מאומה, אלא עשה בדיוק כפי ציווהו השם.

אך עדיין קשה, המשיך הרב שך לשאול, כיצד יעלה על הדעת שאהרן ישנה? הכיצד יש הוי אמינא לומר שאהרן יעדיף את רצונו האישי על פני רצון השם יתברך? הרי איננו עוסקים באנשים פשוטים? מדובר כאן על אהרן קדוש השם?

אלא, אמר הרב שך, הנסיון שבער בו לשנות אינו לגרירותא, כי בזה אכן אין שום חידוש, פשוט שלא היה משנה, השבח הוא שלא שינה לטיבותא!

הגרא"מ שך זצ"ל

נרחיב איפוא מעט ככוונת הרב שך, מהו הרצון שבער בו לשנות לטיבותא, בתיאור שקראתי פעם בספר נפלא שהתמקד בכך: הבה נתאר לעצמנו את אהרן הכהן עומד לבדו בקודש פנימה בדחילו ורחימו, בתוך היכל המקדש, המקום המקודש ביותר לעם היהודי, ומתכונן להדליק את הנרות. הוא עומד מולן ומתבונן בזכות העצומה שנפלה בחלקו להאיר לפני השם יתברך במנורת זהב, ובעומק משמעות הנרות על כלליהן ופרטיהן.

רצונו הטבעי כוסף להוסיף הדר ושלמות, ומעורר בו מחשבה ושאפיפה לפאר ולליפות את המנורה יותר ממה שנצטווה. אולי להוסיף מעט זהב על מקשת הזהב הגדולה ממנה יצרו את המנורה. אולי להדר בהוספת גביע, פרח או כפתור נוספים. אולי לומר 'לשם יחוד' בעת ההדלקה, אולי להוסיף בגד נוסף לכבוד המעמד. אולי להוסיף דבקות מיוחדת, ולהתנועע ברוב עוצמה, בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה'.

אך כל הרגשות הלב הללו, בשונה ממצוות הנעשות על ידי הדיוט, אינן תואמות עם ההלכה הצרופה בתוך בית המקדש. שכן ישנה הלכה של דרך שירות. ישנה הלכה של יתור וחיסור בגדים. ישנה הלכה כיצד בדיוק אמורה להיראות הטבת והדלקת המנורה.

כאן, מול המנורה, עמד אהרן הכהן בגבורה יום יום, וכבש את רצונותיו הבווערים לטיבותא. את אותן רצונות זכים שבאים ממקור טהור. את אותן כוונות טהורות להדר, לפאר ולרומם את הקדוש ברוך הוא,

ולא שינה מפני

שההלכה הצרופה מורה אחרת, והבין בשכלו כי אין הידור גדול יותר, מאשר לקיים את המצוה בדיוק כפי אשר נצטווה, מבלי להחסיר או להותיר. כך גם היה הרב מפוניבז', אמר הרב שך.

שבחו הגדול היה שלא שינה מהקו של אבותיו ורבותיו הגדולים אף לא לטיבותא. הוא בנה את הישיבה הקדושה, ישיבת פוניבז', כמתכונת וכמסורת היכלי הישיבות המפוארים בליטא; גרודנא, מיר, וואלז'ין, ללא שום שינוי, וללא שום ציוף. לא חיפש לשכלל, להדר ולפאר יותר ממה שקיבל מאבותיו ורבותיו, מייסדי עולם הישיבות.

במשך השנים, סיפר הרב שך, כי יודע הוא באופן אישי, שכאשר הקים הרב מפוניבז' את הישיבה בארץ הקודש, הוא קיבל לא אחת הצעות מגורמים ידועים שיצרף למסגרת הלימודים בישיבה לימודי חול למיניהם. בתמורה הבטיחו לו מימון מלא של תקציב הישיבה, עימו היה יכול להחזיק את הישיבה מבחינה כלכלית בשובה ונחת כל השנים, מבלי שישתרגו על צווארו חובות עצומים. אך הרב מפוניבז' החזיק בדעתו, ודחה את אותן הצעות מפתות בשתי ידיים, ולא רצה אפילו לשמוע על כך.

רצונו היה אחד ויחיד, להקים ישיבה קדושה על טהרת הקודש, ללא כל שינוי מהמסורת. נקודה זו של שמירת המסורת, שימור ההנהגה וניחוח הוד הקדומים מהדורות שלפניו, היתה בנפשו של הרב מפוניבז', ודיבר על כך הרבה בהתפעלות. (מתוך הספר 'אולמותיהם אמלא')

סיפור לשבת - הגאון הרב משה לוי זצ"ל "כיון שהשותף לא היה רשאי לפנות לערכאות בודאי יפסיד בתביעה..."

מעשה ביהודי ירא שמים שעבד שנים רבות במפעל למוצרי חשמל ואלקטרוניקה. מנהל העבודה באותו מפעל חיבבו ביותר, והיה שמח אותו יהודי בעבודתו. במוצ"ש היה מקליט את שיעורו של מֶרֶן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א (זצ"ל), ומשמיע בעבודה את השיעור ביום ראשון... וכך זכה גם להפיץ תורה ברבים.

אלא שאז הוחלף מנהל העבודה באחר, והלה 'אנטי דתי' שהיה עוינו, מהרגע שהכירו הצר צעדיו, הציק לו, והעיר לו כל היום. הגיעו הדברים עד כדי כך שאותו יהודי ירא שמים חש שכשל כח סבלו ולא יוכל לעמוד מול התנכלויותיו של אותו מנהל חדש. כל זאת סיפר היהודי בבכיה לרבנו [הגאון רבי משה הלוי זצ"ל] וביקש עצתו.

הרגיעו רבנו ברכו בחמימות, והוסיף: "ה' ידבר שונאין תחתך, ואתה על במותימו תדרוך". חלף חודש נוסף... הגיע האיש לרבנו, נישק את ידו ואמר: רבנו, ברוך השם כבר למחרת היום הוצרו צעדיו של המנהל החדש, ולי היתה הרוחה...

מר ל. משומעי לקחו של רבנו הבטיח לשותפו שישתדל אי"ה בקרוב להשיג את הסכום שהוא חייב לו ולהחזירו. לתדהמתו,

הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א

שותפו לעסקים התעלם מהבטחתו ופנה לבית המשפט המחוזי בתביעה כספית כנגדו. מר ל. התקשה להאמין ששותפו לעסקים אכן 'עשה זאת' והגיש תביעה משפטית, לו לפחות היה מזמנו ל'דין תורה'...

"רבנו, ברכני" פנה פ.ל. כשהמעטפה הלבנה הרשמית של בית המשפט בידיו. רבנו לא התפעל כלל, "אין לך מה לדאוג, שותפך לא רשאי ללה לפנות לערכאות ובודאי יפסיד בתביעה..."

הגיע יום המשפט פ.ל. שאמונת חכמים בלבו, ידע שבדרך הטבע סיכוייו קלושים, שהרי מה יאמר שם, שהתכוין להחזיר הכסף במהרה?! וכי התביעה לא הוגגת?! אולם ידע היטב שברכתו והבטחתו של רבנו לא תשוב ריקם...

בהוראת השופט נמחקה התביעה, והתובע אף חוייב לשלם למר פ.ל. סך 5000 ₪... את הסכום הנ"ל אגב סירב פ.ל. לקבל עפ"י עצת רבנו שאמר לו שכסף שאינו מגיע לו, ומקורו מהחלפת בית המשפט, ואינו עפ"י דין תורה עדיף שלא לקחתו...

בתקופה בה מתחיל סיפורנו, לא הכיר אברהם את רבנו, אף שהי' לו חבר שהיה מתלמידי הקבועים. איש עסקים היה אברהם ולא הי' הפנאי בידו להגיע לשיעורי תורה בכל שבוע... עד שאירע מעשה, ומן

השמים זיכו אותו שיכיר את רבנו ומאז נקשרה נפשו בנפשו ולא החסיר אפילו שיעור אחד.

יום אחד בהיותו בפגישה אצל אחד מלקוחותיו קיבל טלפון בהול מאשתו. בהיותה בחנות הגיעו אנשי מס הכנסה, נברו בניירת ובספרי ניהול החשבונות, לקחו עמם מסמכים והשאירו לו הודעה דחופה - להתייצב למחרת במשרדי מס הכנסה.

למחרת היה ר"ח וביקש מאשתו שתתקשר ותגיד להם שהתפילה ארוכה יותר ולא יספיק להגיע בשע בבוקר. נאמר לו שיבוא בים שני במהלך אותו שבוע התהלך אברהם מוטרד ביותר... תופעה המוכרת לכל עצמאי שמש הכנסה מחפש אותו. חברו הטוב, שהיה כאמור משומעי לקחו של רבנו, הציע לו לבוא לשיעור שמוסר רבנו ביום ראשון, ולדבר על כך עם רבנו בסוף השיעור. רבנו, לאחר שעל את כל הסיפור, מלמל מספר פסוקים ואמר: "אל תפחד! בע"ה לא יאונה לך כל רע ויותר לא תדע ממס הכנסה".

למחרת בפגישה עם מס הכנסה, חקרו אותו שני חוקרים כשבסופו של דבר אמרו לו לקחת את כל המסמכים שלו חזרה, ושלא יראו אותו שוב. יצא אברהם שמח מהפגישה ומאז נקשרה נפשו בנפש רבנו, היה מגיע

מעיינו המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

אדם שהבטיח להלוות האם יכול לחזור בו?! והאם חייב לשאת בהוצאות שהוציא הלווה על כך?!

בזה משום מחסרי אמנה. ואפשר שסובר שעשיית טובה הוי בטירחא בגופו שיש אומרים שאינו נעשה נדר וכמ"ש בספר צדקה ומשפט אבל במצוה ממש חייב גם משום נדר.

ואפילו במקום שיכול המלווה לחזור מהבטחתו, אם אמר לו להכין שטר והוציא הלווה הוצאות על זה, חייב המלווה לשלם לו ההוצאות מדינא דגרמי וכדברי הסמ"ע (סי' ל"ט סוס"ק מ"ז). ועיי"ש בפתחי תשובה מה שכתב בשם הגרעק"א. ומ"מ נראה דהיינו דוקא כשכבר אמר לו להכין שטר, אבל אם הבטיח להלוות לו, והלך מעצמו והוציא הוצאות ועשה שטר, אין המלווה חייב לשלם לו. ועיין בשו"ת שואל ומשיב (נחלא ח"א סי' ע"ג).

והרמ"א כתב (ח"מ סי' ל"ט סי"ג, הוצ"ל לעיל) שאם אמר לו להלוות על המשכון והחזיק המלווה במשכון אינו יכול לחזור. וכתב כתבנו שקצות החושן חולק שם וס"ל שאפילו כשקנה משכון לא נתחייב להלוות לו, אא"כ במשכנתא והתחיל לאכול הפירות, דהוי כשכירות ונתחייב להלוות לו. ובערוך השולחן הכריע כדעת הקצות החושן. אמנם מדברי הנתיבות המשפט נראה שהסכים לדעת הרמ"א.

וכתב הפתחי תשובה בשם תפארת למשה, שאם התחייב בקנין גמור להלוות אינו יכול לחזור. וצ"ע לסי' קל"א סק"א. וכפי הנראה התכוין שצריך קנין בבית דין חשוב, או למה שכתב בדרישה, שאם התחייב שניהם זל"ז והיינו שהלווה שעבד נכסיו למלווה, גם המלווה אינו יכול לחזור, ובפרישה נשאר בצ"ע. ועיין בכסף הקדשים לענין הלוואה בעיסקא.

ובערך ש"י (שם סקמ"ט) הבי"ד הפוסקים באיזה אופן יכול לחזור מהתחייבות בשטר להלוות לו, וכתב שאם מת הלווה, אינו חייב להלוות לירשיו, ודלא כהמב"ט. וכן אם נודע לו שיגיע הפסד למעותיו, כגון שלא יהיה בטוח, יכול לסרב.

ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים אות מ') כתב שאם הסכים להלוות על משכון ונאבד המשכון קודם שהלווה, פשוט שיכול לחזור בו. ואפילו אם ירצה לתת לו משכון אחר, יכול לסרב.

היוצא מכל האמור לעיל: מי שהבטיח לחבירו להלוות לו, יש לו להזהר מלחזור בו. וכ"ש כשהפריש או נדר להפריש סך מסויים לגמרי שאסור לו לחזור בו. ובמידה שאמר המלווה ללווה שיכין שטר ויחתים עדים וערבים ויבוא אצלו לקבל את ההלוואה וחזר בו, חייב המלווה לשלם ללווה את כל ההוצאות שהוציא מדינא דגרמי. אומנם, שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב" וכתב מציונו על רב ספרא שקיים "ודובר אמת בלבבו" שאפילו מה שהיה לו בליבו קיים, וממנו יש ללמוד כי זהו רצון הקב"ה, ואיש את אחיו יעזרו ולאחיו יאמרו חזק. והיה רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא ולא נצטרך עם ישראל זל"ז ולא לעם אחר ויקויים בנו הפסוק "והלויים גויים רבים ואתה לא תלוה",

ועיין בשם בקצות החושן (סק"ח) שהאריך להסביר את יסוד מחלוקת הראשונים הרמב"ן והרשב"א עיי"ש.

ועיין בנתיבות המשפט (ביאורים סק"ח, ובידושים סקל"ז) שכתב שיכול לחזור בו אפילו בשטר הקנאה. ואם השטר נעשה בדיעת המלווה ואח"כ חזר בו המלווה, חייב להחזיר לו 'פשיטא דספרי' מדין דינא דגרמי. ועיין עוד בקצות החושן (סק"ט) ובחידושי הגרעק"א שהאריך בזה.

והנה בנתיב החסד כתב שאינו יכול לחזור דהוי כקבלה לדבר מצוה שנעשה נדר, והוקשה לו מדברי מרן השו"ע (ח"מ סי' ל"ט סי"ז) דמשמע דדוקא כשנתחייב להלוות בשטר יש אומרים שאינו יכול לחזור בו, או שאמר לו להביא משכון ומשך המלווה את המשכון. ועיין בקצות החושן, ונתיבות המשפט (ס"ג). ומשמע שבלי שטר לכי"ע יכול לחזור בו. ותירץ דשם איירי בהלוואה לעשיר לזמן מרובה שאין בו מצוה. ועוד תירץ דהתם מדין קנין איירי, ונפק"מ כששאל על נדרו. ועפי"ז מסיק שבהבטיח העשיר להלוות לזמן מרובה מותר לחזור בו, ולא משום נדר אלא משום מחסרי אמנה. ועיין בספר צדקה ומשפט (פ"ל).

ועיין בערך ש"י (ח"מ סי' ל"ט) שהוקשה לו ע"ד הרמ"א שם, דאיירי באמר להלוות על המשכון, ומשמע מדברי הערוך ש"י דפשיטא ליה דיש בזה משום נדר. וניסה ליישב שמדובר באופן שלא אמר בפיו להלוות לו, אלא שנתן המעות סתם ליד הלווה לבקשתו, ודן שם אם מועיל שאלה כשבא הממון ליד הלווה.

ועיין בשו"ע הרב (הל' מכירה ומתנה ס"א) שכתב וז"ל: אף על פי שאין המקח נגמר בדברים בלבד ורשאי כל אחד מהם לחזור בו מן הדין ואפילו קללת מי שפרע אינו צריך לקבל אם לא נתן מעות הרי החוזר בו ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו כי ראוי לאדם לעמוד בדבורו כמו שכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וגו'. וירא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבות לבו שאם חשב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה והלה לא ידע ממחשבתו והוסיף לו על סכום זה לא יקח ממנו כי אם סכום זה שגמר בלבו לקיים מה שכתוב ודובר אמת בלבבו. וכן הולקח שגמר בלבו לקנות בסכום כך וכך אין לו לחזור בו (וכן כל כיוצא בזה בשאר דברים שבין אדם לחבירו יש לו לקיים מחשבות לבו אם גמר בלבו לעשות איזו טובה לחבירו ויש בידו לעשותה אבל צרכי עצמו כל שאין בהם מצוה אינו צריך לקיים אפילו מוצא שפתיו). עכ"ל:

ומשמע מדבריו דלאו משום נדר הוא אלא משום מחסרי אמנה "ודובר אמת בלבבו", ולכן הוסיף "ויש בידו לעשותה", שאם אינו יכול לעשותה אין

שאלה: ראובן הבטיח לשמעון שילווה לו סך חמשת אלפים ₪ בשטר לתקופה של שנה. הלך שמעון והכין שטר הלוואה, והביאו לראובן שילווה כפי שהבטיחו, וכעת ראובן חוזר בו ואינו רוצה להלוותו. האם יוכל לחזור בו? ובמידה וחזר בו האם חייב ראובן לשלם את הוצאות כתיבת השטר מחמת שנעשה בהסכמתו?!

תשובה: לכאורה היה נראה שכיון שהבטיחו שילווה ויש מצוה להלוות, הו"ל כנדר ואסור לחזור בו מדין "מוצא שפתיך תשמור ועשית". וכ"כ באהבת חסד (פ"א ס"א). ובנתיב החסד (ס"ג) האריך לבאר, דאפשר דהוי קבלה לדבר מצוה שנעשה נדר שהרי גם לעשיר יש מצוה להלוות.

והנה מרן השו"ע (ח"מ סי' ל"ט סי"ז) כתב את דברי המגיד משנה (הל' מלוה ולוה פכ"ג) בשם הרשב"א מהא דאמרינן בגמ' (קידושין מז). במלוה רשות בעלים לחזרה קא מפלגי, דמשמע מהתם דכל שלא נתנם לכי"ע יכול לחזור.

וז"ל מרן השו"ע (ס"ג): לווה שבא לבית דין בשטר חוב שבירו לכפות את המלווה להלוותו עד זמן שקבע, אפילו נתברר שמדעת המלווה נכתב, יכול לחזור בו. (אבל אמר להלוות לו על משכון והחזיק במשכון, לא יוכל לחזור בו) (תשובת רשב"א סימן אלף נ"ד), עכ"ל.

וכתב הסמ"ע (סקמ"ז) וז"ל: לווה שבא לב"ד בשטר חוב שבירו כו'. ז"ל הטור [סעיף י"ט], ראובן שהתנדב להלוות לשמעון מנה, ואמר לו לך לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו שאתה חייב לי מנה, ומסור לי השטר ואלוך, והלך והביא לו השטר, כאותה ששינוי כותבין שטר ללווה אעפ"י שאין מלווה עמו, ואח"כ חזר ראובן וכו', כתב הרמב"ן שחייב להלוות לו כו'. והטור מסיק וכתב ז"ל, ואינו נראה, שבכתיבת השטר לא נתחייב המלווה להלוות לו, ע"כ. ובעיר שושן [סעיף י"ז] כתב ז"ל, ונראה שצריך להחזיר לו שכר הסופר שנתן, מדיני דגרמי, ע"ש, ודברי טעם הן, עכ"ל:

והש"ך (שם, סקמ"ט) האריך בזה וכתב וז"ל: לווה כו' יכול לחזור בו כו'. והר"ן מיגש והרמב"ן והוצאו בספר התקנות ע"פ מ"ח ח"א ס"א ובמגיד משנה פכ"ג ממלה ה"ה חולקין, והמחבר גופיה הביא דבריהם לקמן ס"ס רל"ח, שמוכח מדבריו דאם נתברר שמדעתו נכתב לא יוכל לחזור בו. וק"מ למה סתם כאן. ולענין דינא, הנה בב"י [סעיף י"ט] כתב שהדעת נוטה לדברי הרשב"א [וכ"כ סק"ז ע"א ד"ה סתמין טע"ו] ובפרט שהביא ראיות לדבריו. ובב"ח [ס"ס דחה הראיה שהביא הרשב"א מפרק האיש מקדש וק"מ ע"ג וכו', עכ"ל. עיי"ש באורך.

ועיין בבאה"ט (שם, סקל"ג) שכתב וז"ל: ונראה דדין זה הוי ספיקא דדינא, והמוחזק יכול לומר קים לי כהרמב"ן וסייעתו. וכ"כ בתשובת המביט (ח"ב סי' ב' וסי' כ' וסי' ר"יג) עיי"ש. עוד נחלקו גדולים עם המבי"ט עיי"ש.

